

ЗАБЕЛЕШКЕ О ИЗБИШТУ

Најстарији сачувани писани документ у коме се помиње насељено место Избиште датира из 1660. године, а онда следи помен из 1666. године. У оба случаја то је руком писани споменар Српске православне цркве, односно свештеника који је водио евиденцију о прилозима домаћинстава Пећкој патријаршији. Споменар или 'Катастих', како се то тада звало, садржи листу финансијских и робних доприноса, који су по било којој обавези или добровољно дати Пећкој патријаршији. Овај документ је сада чува у библиотеци Српске Патријаршије.

Предања о насељу

Селиште је, као и сва насеља, крај воде. Најпре се тринаест фамилија населило на јужној страни, одмах до садашњег Избишта, на коме је претходно било старо Избиште, мало село са земуницама које су сељаци одавно од цигле правили, те су многи трагови ранијег насеља уништени. Недалеко од насеља се дуго задржала циглана, где су нађени праисторијски гробови и урне са усправно сахрањеним мртвацима. Не зна нико које су фамилије биле на Селишту и прешле овамо. Знају да је на данашњем месту био онај ред домова као што је у најстаријем домовном протоколу забележено. Предања избиштанских родова показују да су се једни од њих доселили „из Србије“, дакле свакако из северне Србије, једни изреком помињу Смедерево, а други из јужне Србије, свакако недалеко од овчег поља, и тако су се измешали и једни и други. Село има пет „сокака“, али ови немају утврђена имена, него их народ назива по фамилијама, те сваки сокак има по више назива, како која фамилија хоће себе да истакне. Школа је била преко пута „чело цркве“, од набијача, а темељ од цигала.

Старине

У крају постоји дубоки пут ка виноградима, крст од камена који је подигла фамилија Милутиновић „града ради“ (да их не туче град), а исто тако, због завета од града, петком се није брдо никад орало. Код цркве су сахрањивали попове и официре, а остале у старом гробљу које је било крај села, све до 1884. године, када је напуштено, а затим уништено и крстови развучени. Било је издељено све по фамилијама. Црква је од почетка била на данашњем месту, само је старија од ове била мала. Како је била мала и слаба, звона су била посебно обешена „на дрва“. И она је била посвећена св. архангелу Михаилу, као и ова сад. Нова је била довршена 1814 године. Учитељ Крачун преко од цркве

нашао је на дубини од 2 метра пећ од прућа, исплетену и олепљену као што су се у старо доба правиле пећи. На mineју месеца фебруара, на првим листовима, запис из 1795. године: да је то књига храма „села Избиште“, а потписан као администратор Арсеније Петровић, „парох Моравиц“ (сада немачког села). Исти Арсеније Петровић, „парох моравички“, потписан је и на свима осталим mineјима На mineју месеца јуна записан је парох Трифун Иланић, 1806. године. У mineју за август записана је да су се лила звона у Загајци 23. јула 1799. године, а по запису на крајњим корицама, ново гробље је освештено 1886. године.

Називи делова села

Топоними — Врбара (ораница), а један део од Шицарница (ту је било спремиште за време Границе); Уљманско воће (било некад воће, сад оранице) и у њој Водица (где се лече болесници) и Доње ливаде (има мала ливада, а остало је мочвара); Сирково (оранице и ливаде); Вршачки пут (оранице до Доњих ливада); Потпорањски пут (њиве); Иза циглана (ораница); Загајички пут (њиве); Селиште (оранице) и у њему Велики пут (за Мраморак); Код брешча (оранице, била два бреста); Горње ливаде (оранице); Виногради (виногради) и у њима Дубоки пут, Мраморачки пут и Бели пут (први води на гребеначке њиве, а трећи за Шушару); до Бела пута је Земља бандашка (ораница, уживала је војна банда компанијска); Уљмански виногради (виногради); Николичански виногради (виногради); Утрине (општински пашњак са три бунара) и у њима буџак или Павла Попова уга и Бабин буџак код села; Старе и Нове ледине (општинска земља, оранице); Дубока долина (ораница); Велика долина (ораница); Код Чабровљевог бунара (бунар) и у њој делови: Чело ледине, до Уљмана (ту се граничи с уљманским атаром) и Суве њиве; Иза детелине (била детелина за време Границе) или Чело детелине или Иза чергара (сад ораница) и у њој Иза дударе.

Насељавање јужног Баната

После протеривања Турака са простора Баната у периоду од 1716 - 1718. године, граница се померила на Дунав, а ослобођена територија Баната је припојена Аустрији као посебна крунска област. Дугогодишњи ратови, оставили су тешке последице и дубоке трагове. Земља је била опустошена и запарложена. Огромна пространства су прекривале непроходне мочваре, а епидемије маларије, куге, колере и трбушног тифуса су дубоко косиле становништво. Већи део народа се разбежао и одбегао и само је мало староседелаца Срба и Румуна остало. За велику вредност овог земљишта знао је принц Еуген

Савојски, победник у многим биткама и “цар на бојним пољима“. Осим што је био војник, он је био изузетно мудар државник, дипломата и саветник три цара, Леополда I, Јосифа I и Карла VI. Остале су за памћење његове речи упућене цару Леополду I. “Ја ћу вам говорити о једној земљи коју ви не познајете, о којој нисте чули. Ја сам ту земљу видео, ја сам по њеној масној, тешкој црној земљи јахао, ја сам тамо своје битке водио и волео бих да могу кроз њу да јашем као њен господар. У тој земљи не лежи само хлеб за много хиљада људи, у тој земљи је и рад за много незапослених руку. Та земља чека на нас Вас Ваше величанство! Ви имате у царству много људи који су гладни и жељни земље, поклоните ту земљу њима. Поклоните им и створите им ново царство, не са мачем како се стварају царства него са ашовима и плуговима”!.

Гроф Флоримунд Мерси

Због запуштености банатске покрајине, бечки ратни савет и дворска комора са гувернером Баната, генералом Клаудије Мерсијем, били су принуђени да израде план уређења Баната. Основне одреднице су биле – војна и политичка управа и брзи привредни препород Баната. Гроф Коловрат је рекао: “Двор неће губити време, ни прилику да Банат доведе у стање процвата”. Гроф Мерси је добро знао да до брзог привредног препорода Баната може доћи само масовном и организованом колонизацијом Немаца, који су били добре занатлије и уз то су били одани бечком двору. Немци су колонизовани највише из јужних немачких покрајина. Они су у Банат стизали Дунавом на малим, дрвеним лађама званим “улмске кутије”. Пут од Улма до Панчева, дуг 1.500 km, трајао је око два месеца и био веома напоран, јер је у свакој лађи било 150 – 200 људи.

Први колонисти дошли су у Банат већ 1718. год. Убрзо је Банат постао обећана земља сиромасима широм Европе. Држава је под привилегованим условима насељавала Немце занатлије, који су били првих десет година ослобођени свих пореза. Осталим насељеницима је био обезбеђен превоз, бесплатан плац и материјал за изградњу куће, оруђе за обраду земље и вишегодишње повластице. Бечка комора је, желећи да од Баната створи златни рудник, осим Немаца насељавала и друге народе, Италијане и Шпанце који су били носиоци потпуно нове привредне гране на овим просторима – свиларства. Италијани су, осим производње свиле развили веома успешно и производњу пиринча. Из других крајева аустријске царевине и Европе, досељавали су се у Банат и други народи, а разлози њиховог насељавања су били економске

природе, рађени са циљем да се у Банату покрене заостала привреда. Носиоци привредног развоја су ипак били Немци, који су са собом из западне Европе донели најсавременија оруђа за индустрију и земљорадњу.

Улмска кутија

Сесија

Владавина Марије Терезија, позната у историји као “Терезијина епоха”, била је дуга пуних четрдесет година и запамћена је по дубоким и коренитим реформама. Статус банатских кметова је регулисао урбар Марије Терезије из 1767. год, по коме је регулисан статус положника. Одређене су дужности и обавезе и величина поседа кметова. По феудалним законима апсулистичке државе, владар је био искључиви власник земље, а кметови су били само плодоуживаоци, који су од државе узимали у закуп једну сесију земље, која износила 24 кј. ораница 6 кј, ливада 3 кј, пашњака и 1 кј окућнице, на којој су плаћали порез општинским и коморским службеницима.

Еуген Савојски

у Избишту Православна црква саграђена 1807-23. године

"Први службени попис становништва на територији данашње Војводине из 1880. године показује њену шаролику етничку структуру. Од 1,2 милиона грађана, 35,5 % били су Срби, 24,4 % Немци, 22,6 % Мађари, 6,2 % Хрвати, 13,5 % Словаци и 17,5 % Румуни. Етничке групе различитог порекла, верске и језичке припадности нашле су се, стицајем околности, у шароликој заједници. Међусобни утицаји били су врло јаки, што је довело до сличног начина живота, иако чврсто културно и политичко заједништво никад није остварено“.

Избиште

Избиште се, као веће насеље први пут помиње 1713. године са 23 домаћинства. Село је, пре записама, 1716. године припојено вршачком диктриту темишварском Тамишког Баната. 1717. године пописано је 20 домаћинства, а 1722. године Избиштани су намеравали да се преселе у Уљму, због оскудице у води. Вероватно доцније придошли су нови насељеници, јер је 1749. године било већ 60 домаћинства. 1774. године Избиште је припојено илирској, а 1775. влашко-илирској регименти. Када је последња регимента организована, избиштанска компанија, којој је припадало пет села, бројала је 968 способних војника и 206 полуинвалида.

Остали занимљиви подаци (хронологија):

1777. отпочиње вођење црквених матрикула. После тога Избиште је добило ерарну немачку тривијалну (просту) школу.

1782. пописано је 998 становника. По једнима је садашња црква сазидана 1807., а по другима 1823.

1838. припојено је Избиште, општина и компанија, српском батаљону, а 1845. српској регименти.

1846. било је 1516. православних становника са једним свештеником.

Када је 28. априла 1849. напустила Вршац, српска војска се повукла у Избиште.

1854. пописано је 1778 душа. Избиштанској компанији припадала села: Избиште, Уљма, Загајица, и Парта, са укупно 5647 становника.

1873. ушло је Избиште у састав тамишког комитета. Исте године укинута је приватна Школа.

1894. припојена је виноградарска колонија Шушара (нем. *Сандорф*) (мађ. *Fejertelep*) општини Избишту. Прираст становништва био је: 1869.:1932, 1880.:2108 1890.:2414, 1900.:2613+302, 1910.:2776+946.

1889. била је општинска имовина 65,200 fl., а порез 1213 fl. 87 kr., 1908 била је чиста имовина 410,744 K., а укупан порез 33,942 K., од главе 13 K.

У почетку првог светског рата, који је оставио видне последице и у овом селу, (1914. године) било интернирано пет становника (један свештеник, један студент филозофије, један трговац и два економа).

8. новембра 1918. Избиште је заузела српска војска, које је припојено торонталско-тамишкој жупанији.

31. јануара 1921. пописано је 3669 душа, од којих је било Срба 2571, Чехословака 59, Словена 8, Румуна 42, Немаца 589, Мађара 400, осталих 7. Од укупног броја на Шушару отпада 1044, тако да на Избиште остаје 2623 становника.

Треба споменути и два добротвора мештана који су, схватајући важност задругарства и просвете, завештали у поменуте сврхе: 1922. год. Арса Ђурић 50 кј. земље земљорадничкој задрузи, а 1914. год. Ђура Крачун 3 куће и 30 кј. земље Читаоници. Сем читаонице, земљорадничке задруге Избиште има још и певачко друштво. Све ове

културно-просветне установе спадају међу најстарије које су у овом крају основане.

1. августа 1927. одвојена је Шушара од Избишта и постала засебна општина.

19. новембра исте године извршен избор новог општинског представништва.

Споменик палим борцима у НОР у центру Избишта, као и споменици народним херојима Анђи Ранковић и Жарку Зрењанину.

Позната имена

- Жарко Зрењанин, народни херој Југославије и лидер комунистичког покрета у Војводини, рођен 1902. године. Ту је и Родна кућа Жарка Зрењанина. Погинуо 4. новембра 1942, године.
- Иса Јовановић, народни херој, југословенски партизан, а после рата високи политичар СФРЈ који је често долазио у Избиште.

- Анђа Ранковић (рођ. Јовановић), народни херој, југословенски партизан, погинула у НОБ-у.